

TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2006. gada 27. aprīlī *

Lieta C-423/04

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Social Security Commissioner* (Apvienotā Karaliste) iesniegusi ar lēmumu, kas pieņemts 2004. gada 14. septembrī un kas Tiesā reģistrēts 2004. gada 4. oktobrī, tiesvedībā

Sarah Margaret Richards

pret

Secretary of State for Work and Pensions.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs P. Janns [*P. Jann*], tiesneši K. Šimans [*K. Schiemann*], N. Kolnerika [*N. Colneric*], H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*] (referents) un E. Juhāss [*E. Juhász*],

* Tiesvedības valoda — angļu.

ģenerālvokāts F. Dž. Džeikobss [*F. G. Jacobs*],
sekretāre L. Hjuleta [*L. Hewlett*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2005. gada 20. oktobrī,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- Ričardsas [*Richards*] kundzes vārdā — Dž. Sojere [*J. Sawyer*] un T. Eike [*T. Eicke*], *barristers*,
- Apvienotās Karalistes valdības vārdā — R. Kodvela [*R. Caudwell*], pārstāve, kam palīdz T. Vards [*T. Ward*], *barrister*,
- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — D. Martins [*D. Martin*] un N. Jerela [*N. Yerrell*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus tiesas sēdē 2005. gada 15. decembrī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt 4. un 7. pantu Padomes 1978. gada 19. decembra Direktīvā 79/7/EEK par pakāpenisku vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm īstenošanu sociālā nodrošinājuma jautājumos (OV 1979, L 6, 24. lpp.).

- 2 Šis lūgums tika iesniegts tiesvedībā starp Ričardsas kundzi — personu, kurai izdarīta ķirurģiska dzimuma maiņas operācija, un *Secretary of State for Work and Pensions* (Nodarbinātības un pensiju lietu ministrija; turpmāk tekstā — “*Secretary of State*”) par tā atteikumu piešķirt minētajai personai vecuma pensiju, sākot no tās sešdesmitās dzimšanas dienas.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienu tiesiskais regulējums

- 3 Atbilstoši Direktīvas 79/7 4. panta 1. punktam:

“Vienlīdzīgas attieksmes princips nozīmē to, ka nepastāv nekāda — ne tieša, ne netieša — diskriminācija dzimuma dēļ, jo īpaši atsaucoties uz civilo vai ģimenes stāvokli, konkrēti, attiecībā uz

— sociālā nodrošinājuma sistēmu darbības apjomu un pieejas nosacījumiem,

— pienākumu veikt iemaksas un iemaksu aprēķināšanu,

— pabalstu aprēķināšanu, ietverot palielinājumus, kas maksājami attiecībā uz laulāto un par apgādājamiem, un nosacījumus, kas reglamentē termiņus, kuros ir tiesības uz pabalstiem, un to saglabāšanu.”

4 Direktīvas 7. pants paredz, ka tā neskar dalībvalstu tiesības izslēgt no tās darbības jomas:

“a) pensionēšanās vecuma noteikšanu, lai piešķirtu vecuma un izdienas pensijas, un tās iespējamās sekas attiecībā uz citiem pabalstiem;

[..].”

Valsts tiesiskais regulējums

5 1953. gada likuma “Par dzimšanas un miršanas reģistrāciju” (*Births and Deaths Registration Act 1953*) 29. panta 1. un 3. punkts aizliedz izdarīt jebkādus grozījumus dzimšanas reģistrā, izņemot gadījumus, kad pieļautas pārrakstīšanās vai faktiska rakstura kļūdas.

6 1992. gada likuma “Par sociālā nodrošinājuma iemaksām un pabalstiem” (*Social Security Contributions and Benefits Act 1992*) 44. pants paredz, ka persona var saņemt A kategorijas vecuma pensiju (“parasto” vecuma pensiju), ja tā ir sasniegusi pensionēšanās vecumu un atbilst dažādiem nosacījumiem attiecībā uz iemaksām.

7 Saskaņā ar 1995. gada likuma “Par pensijām” (*Pensions Act 1995*) 4. pielikuma I daļas 1. punktu vīrietis pensionēšanās vecumu sasniedz 65 gados un sievietes, kas dzimusi pirms 1950. gada 6. aprīļa, — 60 gados.

- 8 2004. gada 1. jūlijā tika pieņemts 2004. gada likums “Par dzimuma atzīšanu” (*Gender Recognition Act 2004*, turpmāk tekstā — “2004. gada likums”), kas stājās spēkā 2005. gada 4. aprīlī.
- 9 Šis likums atļauj personām, kas jau ir mainījušas savu dzimumu vai paredz veikt šādu ķirurģisku operāciju, lūgt izsniegt dzimuma atzīšanas apliecību (“*gender recognition certificate*”), pamatojoties uz kuru iespējams iegūt gandrīz pilnīgu šo personu dzimuma maiņas atzīšanu.
- 10 Atbilstoši 2004. gada likuma 2. panta 1. punktam dzimuma atzīšanas apliecība ir jāizsniedz, ja pieteikuma iesniedzējs tostarp atbilst šādiem nosacījumiem:

“a) pieteikuma iesniedzējam ir vai ir bijusi dzimuma disforija,

b) pieteikuma iesniedzējs ir dzīvojis ar savu jauno dzimuma identitāti divus iepriekšējos gadus pirms apliecības pieprasīšanas,

[..].”

- 11 2004. gada likuma 9. panta 1. punkts noteic:

“Kad personai tiek izsniegta pilnīga dzimuma atzīšanas apliecība, par šīs personas dzimumu visos gadījumos kļūst jauniegūtais dzimums (tādējādi, ja tiek iegūts vīrieša

dzimums, persona tiek uzskatīta par vīriešu dzimuma personu, un gadījumā, ja tiek iegūts sievietes dzimums, persona tiek uzskatīta par sievietes dzimuma personu).”

- 12 Saskaņā ar 2004. gada likuma 9. panta 2. punktu dzimuma atzišanas apliecība neietekmē darbību vai notikumus, kas radušies pirms tās izsniegšanas.
- 13 Attiecībā uz pensijām 2004. gada likuma 5. pielikuma 2. daļas 7. punkta 3. apakšpunkts paredz:

“[..], ja (uzreiz pēc apliecības izsniegšanas) persona:

- a) ir vīrietis, kas ir sasniedzis vecumu, kurā tāda paša vecuma sieviete sasniedz pensionēšanās vecumu, bet
- b) nav vēl sasniedzis 65 gadu vecumu,

ir uzskatāms, ka šī persona [...] ir sasniegusi pensionēšanās vecumu tajā datumā, kad izsniegta apliecība.”

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

- 14 Ričardsas kundze ir dzimusi 1942. gada 28. februārī un savā dzimšanas apliecībā ir reģistrēta kā vīriešu dzimuma persona. Tā kā viņai tika diagnosticēta dzimuma disforija, 2001. gada 3. maijā viņai tika izdarīta ķirurģiska dzimuma maiņas operācija.
- 15 2002. gada 14. februārī viņa vērsās *Secretary of State*, lūdzot piešķirt vecuma pensiju, sākot no 2002. gada 28. februāra, kas ir datums, kurā viņai palika 60 gadi, kas savukārt ir vecums, kurā saskaņā ar valsts tiesību aktiem pirms 1950. gada 6. aprīļa dzimusi sievietē var saņemt vecuma pensiju.
- 16 Ar 2002. gada 12. marta lēmumu minētais lūgums tika noraidīts, pamatojoties uz to, ka tas “[tika] iesniegts vairāk nekā četrus mēnešus pirms tam, kad pieteikuma iesniedzējs sasniedzis 65 gadu vecumu”, kas Apvienotajā Karalistē ir pensionēšanās vecums vīriešiem.
- 17 Tā kā apelācijas sūdzība, ko Ričardsas kundze iesniedza *Social Security Appeal Tribunal*, tika noraidīta, viņa vērsās pie *Social Security Commissioner*, norādot, ka, ņemot vērā Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedumu lietā C-117/01 *K.B.* (*Recueil*, I-541. lpp.), atteikums izmaksāt viņai vecuma pensiju, sākot no 60 gadu vecuma, ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta pārkāpums, kā arī diskriminācija, kas ir pretēja Direktīvas 79/7 4. pantam.

- 18 Iesniedzējtiesā *Secretary of State* apgalvoja, ka prasītājas pamata lietā lūgums neietilpst minētās direktīvas piemērošanas jomā. Pēc *Secretary of State* domām, Kopienų tiesības paredz tikai harmonizācijas pasākumus attiecībā uz vecuma pensijām, nepiešķirot tiesības uz šādu pabalstu saņemšanu. Turklāt Ričardsas kundze nav tikusi diskriminēta attiecībā pret personām, kas ir atbilstošas salīdzinājuma izdarīšanai, proti, tiem vīriešiem, kuriem nav veikta ķirurģiska dzimuma maiņas operācija.
- 19 Lai varētu izlemt šo lietu, *Social Security Commissioner* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

- “1) Vai Direktīva 79/7 aizliedz atteikt vecuma pensiju transseksuālai personai, kas ir mainījusi vīrieša dzimumu uz sievietes dzimumu, līdz viņa sasniedz 65 gadu vecumu, kaut viņai būtu piešķirama šāda pensija jau 60 gadu vecumā, ja saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem viņa tiktu uzskatīta par sievieti?
- 2) Apstiprinošas atbildes gadījumā, sākot no kura datuma Tiesas spriedums par pirmo jautājumu stājas spēkā?”

Par pirmo jautājumu

- 20 Uzdotot savu pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, vai Direktīvas 79/7 4. panta 1. punkts aizliedz tādu tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru tiek

atteikta vecuma pensija tādai personai, kas no vīrieša dzimuma personas kļuvusi par sieviešu dzimuma personu, pamatojoties uz to, ka tā nav sasniegusi 65 gadu vecumu, lai gan šai pašai personai būtu bijušas tiesības uz šādu pensiju 60 gadu vecumā, ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem šī persona tiktu uzskatīta par sievieti.

- 21 Sākotnēji ir jānorāda, ka personas dzimuma maiņas juridiskās atzīšanas nosacījumu noteikšana ietilpst dalībvalstu kompetencē (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *K.B.*, 35. punkts).
- 22 Lai varētu atbildēt uz pirmo jautājumu, vispirms ir jāuzsver, ka Direktīva 79/7 sociālā nodrošinājuma jomā atspoguļo vienlīdzīgas attieksmes principu pret vīriešiem un sievietēm, kas ir viens no Kopienu tiesību pamatprincipiem.
- 23 Turklāt saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru tiesības netikt diskriminētam dzimuma dēļ ir vienas no cilvēka pamattiesībām, kuru ievērošana Tiesai ir jānodrošina (skat. 1978. gada 15. jūnija spriedumu lietā *149/77 Defrenne, Recueil*, 1365. lpp., 26. un 27. punkts, kā arī 1996. gada 30. aprīļa spriedumu lietā *C-13/94 P./S., Recueil*, I-2143. lpp., 19. punkts).
- 24 Direktīvas 79/7 piemērošanas jomu līdz ar to nevar ierobežot tikai ar tādu diskrimināciju, kas izriet no piederības vienam vai otram dzimumam. Ņemot vērā tās mērķi un tiesību, kuras ar to paredzēts aizsargāt, veidu, šī direktīva tāpat ir piemērojama tādai diskriminācijai, kas radusies attiecīgās personas dzimuma maiņas rezultātā [skat. attiecībā uz Padomes 1976. gada 9. februāra Direktīvu 76/207/EEK par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba, profesionālās izglītības un izaugsmes iespējām un darba apstākļiem (OV L 39, 40. lpp.), iepriekš minēto spriedumu lietā *P./S.*, 20. punkts].

- 25 Apvienotās Karalistes valdība apgalvo, ka apstākļi, kuru rezultātā radies strīds pamata lietā, izriet no valsts likumdevēja izdarītās izvēles noteikt atšķirīgu pensionēšanās vecumu vīriešiem un sievietēm. Tā kā šāda iespēja dalībvalstīm ir tieši piešķirta ar Direktīvas 79/7 7. panta 1. punkta a) apakšpunktu, tām vecuma pensiju jomā ir tiesības atkāpties no vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm. Tam apstāklim, kā tas ir pamata lietā, ka pensiju sistēmā paredzētā atšķirība atkarībā no dzimuma ietekmē transseksuālu personu tiesības, neesot nozīmes.
- 26 Šādai argumentācijai nevar piekrist.
- 27 Ričardsas kundze apgalvo, ka viņai tika liegts saņemt vecuma pensiju, sasniedzot 60 gadu vecumu, t.i., vecumu, kurā pirms 1950. gada 6. aprīļa dzimušas sievietes Apvienotajā Karalistē var saņemt šādu pensiju.
- 28 Nevienlīdzīgā attieksme šajā lietā ir saistīta ar Ričardsas kundzes nespēju panākt, ka 1995. gada likuma "Par pensijām" piemērošanas mērķiem tiek atzīts viņas jaunais dzimums, kas iegūts ķirurģiskas operācijas rezultātā.
- 29 Pretēji tām sievietēm, kuru dzimums nav radies ķirurģiskas dzimuma maiņas operācijas rezultātā un kuras var saņemt vecuma pensiju 60 gadu vecumā, Ričardsas kundze nevar izpildīt vienu no nosacījumiem minētās pensijas saņemšanai, šajā gadījumā — nosacījumu par pensionēšanās vecumu.

- 30 Tā kā nevienlīdzīga attieksme, no kuras cietusi Ričardsas kundze, ir radusies dzimuma maiņas rezultātā, tā uzskatāma par diskrimināciju, kuru aizliedz Direktīvas 79/7 4. panta 1. punkts.
- 31 Tiesa jau ir atzinusi, ka tāds valsts tiesiskais regulējums, kas liedz transseksuālu personu — gadījumā, ja nav ticis atzīts tās jaunais dzimums, — uzskatīt par tādu, kas atbilst nosacījumam, kāds vajadzīgs, lai iegūtu tiesības, kuras aizsargā Kopienų tiesību akti, principā ir uzskatāms par nesaderīgu ar Kopienų tiesību prasībām (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *K.B.*, 30.–34. punkts).
- 32 Apvienotās Karalistes valdība norāda, ka ar 2002. gada 12. marta lēmumu par atteikumu piešķirt vecuma pensiju nav pārkāptas nekādas Kopienų tiesību aktos paredzētās tiesības, jo tiesības uz vecuma pensiju izriet tikai no valsts tiesībām.
- 33 Šajā kontekstā pietiek atcerēties, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Kopienų tiesības neietekmē dalībvalstu kompetenci organizēt to sociālā nodrošinājuma sistēmas un ka, nepastāvot harmonizācijai Kopienų līmenī, katras dalībvalsts tiesību aktiem ir jānosaka, no vienas puses, tiesību vai pienākumu tikt iekļautam sociālā nodrošinājuma sistēmā nosacījumi un, no otras puses, nosacījumi, kas piešķir tiesības uz pabalstu. Tomēr, īstenojot šo kompetenci, dalībvalstīm ir jārespektē Kopienų tiesības (2001. gada 12. jūlija spriedums lietā *C-157/99 Smits* un *Peerbooms*, *Recueil*, I-5473. lpp., 44.–46. punkts, un 2003. gada 4. decembra spriedums lietā *C-92/02 Kristiansen*, *Recueil*, I-14597. lpp., 31. punkts).

- 34 Turklāt Direktīvas 79/7 4. panta 1. punktam pretēja diskriminācija ietilpst šīs direktīvas 7. panta 1. punkta a) apakšpunktā paredzēto izņēmumu piemērošanas jomā tikai tad, ja tā ir nepieciešama minētās direktīvas mērķu sasniegšanai, atstājot dalībvalstīm iespēju paredzēt atšķirīgu pensionēšanās vecumu vīriešiem un sievietēm (1992. gada 7. jūlija spriedums lietā *C-9/91 Equal Opportunities Commission, Recueil*, I-4297. lpp., 13. punkts).
- 35 Lai arī Direktīvas 79/7 preambulas apsvērumi neprecizē tajā paredzēto izņēmumu iemeslus, no Direktīvas 7. panta 1. punktā ietvertu izņēmumu rakstura var noprast, ka Kopienų likumdevēja mērķis ir bijis atļaut dalībvalstīm īslaicīgi saglabāt sievietēm piešķirtās priekšrocības attiecībā uz pensionēšanos, lai ļautu tām pakāpeniski adaptēt to pensiju sistēmas šajā jautājumā, neizjaucot šo sistēmu komplekso finansiālo līdzsvaru, kura nozīmību nevar ignorēt. Šīs priekšrocības ietver iespēju sieviešu dzimuma darba ņēmējām kvalificēties pensijai ātrāk nekā vīriešu dzimuma darba ņēmējiem, kā paredzēts šīs direktīvas 7. panta 1. punkta a) apakšpunktā (iepriekš minētais spriedums lietā *Equal Opportunities Commission*, 15. punkts).
- 36 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Direktīvas 79/7 7. panta 1. punkta a) apakšpunktā paredzētais izņēmums no diskriminācijas aizlieguma dzimuma dēļ ir jāinterpretē sašaurināti (skat. 1986. gada 26. februāra spriedumus lietās 152/84 *Marshall, Recueil*, 723. lpp., 36. punkts, un lietā 262/84 *Beets-Proper, Recueil*, 773. lpp., 38. punkts, kā arī 1993. gada 30. marta spriedumu lietā C-328/91 *Thomas u.c., Recueil*, I-1247. lpp., 8. punkts).
- 37 Līdz ar to šis noteikums ir jāinterpretē tādējādi, ka tas paredz tikai dažādu pensionēšanās vecumu noteikšanu vīriešiem un sievietēm. Tomēr pamata lieta neattiecas uz tāda veida pasākumu.

- 38 No iepriekš minētā izriet, ka Direktīvas 79/7 4. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas aizliedz tādu tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru tiek atteikta vecuma pensija tādai personai, kas atbilstoši valsts tiesībās paredzētajiem nosacījumiem no vīriešu dzimuma personas kļuvusi par sieviešu dzimuma personu, pamatojoties uz to, ka tā nav sasniegusi 65 gadu vecumu, lai gan šai personai būtu bijušas tiesības uz šādu pensiju 60 gadu vecumā, ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem šī persona tiktu uzskatīta par sievieti.

Par otro jautājumu

- 39 Uzdotot otro jautājumu, iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai gadījumā, ja Tiesa atzītu, ka Direktīva 79/7 aizliedz tādu tiesisko regulējumu kā pamata lietā, šāda sprieduma iedarbība būtu ierobežojama laikā.
- 40 Tikai izņēmuma gadījumos, piemērojot vispārējo tiesiskās drošības principu, kas ir Kopienu tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa, Tiesa var nolemt ierobežot attiecīgās personas iespējas atsaukties uz interpretēto noteikumu, lai apšaubītu labticīgi izveidotas tiesiskās attiecības (1988. gada 2. februāra spriedums lietā 24/86 *Blaizot*, *Recueil*, 379. lpp., 28. punkts, un 2000. gada 23. maija spriedums lietā C-104/98 *Buchner* u.c., *Recueil*, I-3625. lpp., 39. punkts).
- 41 Turklāt no pastāvīgās judikatūras izriet, ka finansiālās sekas, kas dalībvalstij var rasties sakarā ar prejudiciālu nolēmumu, nav pietiekams pamats ierobežot minētā sprieduma iedarbību laikā (2001. gada 20. septembra spriedums lietā C-184/99 *Grzelczyk*, *Recueil*, I-6193. lpp., 52. punkts, un 2005. gada 15. marta spriedums lietā C-209/03 *Bidar*, Krājums, I-2119. lpp., 68. punkts).

42 Tiesa ir izmantojusi šādu risinājumu tikai ļoti konkrētos apstākļos, kad, no vienas puses, pastāvēja risks, ka varētu iestāties smagas ekonomiskas sekas, it īpaši saistībā ar tādu tiesisko attiecību lielo skaitu, kas nodibinātas labā ticībā, pamatojoties uz regulējumu, kurš tika uzskatīts par spēkā esošu, un, no otras puses, izrādījās, ka privātpersonas un valsts iestādes bija iesaistītas rīcībā, kas neatbilda Kopienų tiesiskajam regulējumam sakarā ar objektīvu un būtisku nenoteiktību attiecībā uz Kopienų tiesību normu piemērojamību; šo nenoteiktību varēja veicināt tāda pati rīcība no citu dalībvalstu vai Eiropas Kopienų Komisijas puses (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Bidar*, 69. punkts).

43 Šajā gadījumā tādi strīdi kā pamata lietā, 2005. gada 4. aprīlī stājoties spēkā 2004. gada likumam, var izzust. Turklāt gan rakstveida apsvērumos, ko Apvienotās Karalistes valdība iesniedza Tiesai, gan arī tiesas sēdē minētā dalībvalsts neuzturēja prasību, ko tā bija iesniegusi pamata lietas ietvaros, lai ierobežotu sprieduma iedarbību laikā.

44 Līdz ar to uz otro jautājumu ir jāatbild, ka šī sprieduma iedarbība nav jāierobežo laikā.

Par tiesāšanās izdevumiem

45 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata prāvā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

- 1) **4. panta 1. punkts Padomes 1978. gada 19. decembra Direktīvā 79/7/EEK par pakāpenisku vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm īstenošanu sociālā nodrošinājuma jautājumos ir jāinterpretē tādējādi, ka tas aizliedz tādu tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru tiek atteikta vecuma pensija tādai personai, kas atbilstoši valsts tiesībās paredzētajiem nosacījumiem no vīriešu dzimuma personas kļuvusi par sievieti dzimuma personu, pamatojoties uz to, ka tā nav sasniegusi 65 gadu vecumu, lai gan šai pašai personai būtu bijušas tiesības uz šādu pensiju 60 gadu vecumā, ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem šī persona tiktu uzskatīta par sievieti;**

- 2) **šī sprieduma iedarbība nav jāierobežo laikā.**

[Paraksti]